

УДК 378.315.6

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНА СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ БАКАЛАВРІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

ЦІ СЯНБО (Київ)

Постановка проблеми. У сучасних умовах функціонування суспільства мистецька освіта, як складова системи освіти, має бути зорієнтована на задоволення запитів сфери мистецтва у компетентних, кваліфікованих фахівцях з високим рівнем культури, духовності, соціальної та творчої активності. Одним із завдань вітчизняної мистецької освіти є якісна підготовка фахівців, у результаті якої має сформуватись нове покоління музикантів, здатних до творчого самовиявлення та самореалізації у художньо-творчій діяльності, які усвідомлюватимуть свою соціокультурну місію.

Одним із шляхів реалізації поставленого завдання є впровадження у навчально-виховний процес вищих мистецьких навчальних закладів організаційно-методичної системи формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва.

Аналіз досліджень і публікацій. Сучасними науковцями в галузі мистецької педагогіки проводиться широка теоретична та експериментальна робота зі створення теорії і методики фахового становлення особистості майбутнього спеціаліста, яка є основою науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах мистецького спрямування. Ґрунтовністю розробки методології мистецько-освітньої проблема-ики вирізняються праці А. Козир, О. Олексюк, В. Орлова, О. Отич, Г. Падалки, О. Ребрової, Т. Рейзенкінд, О. Рудницької, Н. Сегеди, О. Щолокової та інших.

Методологічними орієнтирами розвитку педагогічної системи є праці українських і російських вчених С. Гончаренка, О. Дубасенюк, В. Загв'язинського, І. Зязюна, В. Краєвського, В. Кременя, С. Кузьміної, Н. Ничкало та ін.

Аналіз наукових джерел дозволяє зробити висновок про накопичення певного досвіду обґрунтування проблеми формування художньо-творчого потенціалу особистості, але також вказує на її недостатню розробленість. Зокрема невирішеним залишається питання щодо формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні сутності та структури організаційно-методичної системи формування

художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Усе більше науковців схиляються до думки, що професіоналізм сучасного фахівця-музиканта має вимірюватись не тільки рівнем сформованості його професійної компетенції, а й наявністю в структурі його особистості специфічних характеристик, що складають систему духовно-творчих життєвих сенсів і спрямовують практичну діяльність на реалізацію гуманістичних цінностей [4, с. 184]. Однією з таких характеристик особистості бакалавра музичного мистецтва ми вважаємо художньо-творчий потенціал.

Наша концепція розробки організаційно-методичної системи формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва базується на ідеї формування та реалізації художньо-творчого потенціалу особи як сукупності «внутрішніх» та «зовнішніх» детермінант, що мають інтегративний, цілісний характер.

Організаційно-методичну систему формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва розглядаємо як відкриту цілісну динамічну систему управління процесом засвоєння знань, формування художньо-творчих умінь і, як результат, формування особистісних якостей, що в сукупності сприятиме успішності процесу виконавської підготовки студентів.

У своєму дослідженні ми керувалися роботами А. Алексюк, О. Антонової, О. Дубасенюк, Н. Кузьміної, Н. Ничкало, Н. Сидорчук, С. Сисової та інших. У працях науковців [2; 5] педагогічна система розглядається в контексті взаємозв'язку функціональних і структурних складових, які підпорядковані певній меті (у нашому дослідженні – формуванню художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва).

Функціональні компоненти визначають стійкі базові зв'язки основних структурних компонентів: між вихідним станом структурних елементів системи і очікуваним результатом. Слушною є думка Н. Сидорчук, яка зазначає, що структурні та функціональні елементи педагогічної системи зумовлюють досягнення шуканого кінцевого результату, що має бути закладено в самій системі, у всіх її підсистемах, щоб кінцевий і проміжний результати були позитивними [5].

Враховуючи психолого-педагогічні дослідження з проблеми моделювання педагогічних систем, в основу розробленої нами організаційно-методичної системи формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва покладені такі функціональні компоненти:

- *діагностично-регулятивний*, який характеризує зв'язок між встановленням стану наявності (чи певного рівня сформованості) художньо-творчого потенціалу й усвідомленням необхідності його формування з визначенням відповідних педагогічних умов, які забезпечать ефективність цього процесу;

- *орієнтаційно-прогностичний*, що передбачає на основі знань основних умов і механізмів формування художньо-творчого потенціалу, розробку відповідної технології організації виконавської підготовки з метою досягнення очікуваного результату – становлення особистості, здатної до розвитку художньо-творчої мотивації, особистісного сенсу художньо-творчої діяльності;

- *проективно-продуктивний*, сутність якого визначається розробкою провідних цілей навчання майбутніх бакалаврів музичного мистецтва і змісту їх виконавської підготовки, моделюванням способів формування художньо-творчого потенціалу на основі вдосконалення змісту, форм і методів навчання, спрямованих на досягнення визначених цілей;

- *організаційно-креативний*, що передбачає взаємозумовленість використання набутих знань, навичок, умінь і здійснення бакалаврами музичного мистецтва художньо-творчої діяльності з метою набуття власного суб'єктного досвіду виконавської діяльності;

- *аналітико-оцінний*, сутність якого визначається взаємозалежністю ефективності процесу оволодіння бакалаврами музичного мистецтва необхідними знаннями, вміннями та навичками і рівня контролю та оцінки їх сформованості з метою визначення подальшої перспективи особистісного художньо-творчого розвитку, що, у свою чергу, передбачає подальше удосконалення змісту, форм і методів навчання, нові вимоги до особистісних якостей фахівця.

Організаційно-методична система формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва, на нашу думку, є упорядкованою сукупністю взаємопов'язаних та взаємозалежних складових, що влітаються в цілісне утворення з інтегральними властивостями і функціонує на основі принципів контекстного навчання окреслених А. Вербицьким [1, с. 130–131], О. Петеліною [3] та художньо-методичних принципів.

Принципи контекстного навчання, модифіковані нами відповідно до специфіки художньо-творчої діяльності бакалаврів музичного мистецтва становлять: психолого-педагогічне забезпечення особистісно-смыслового включення студента у виконавську діяльність; проблемність змісту навчання та процесу його розгортання в мистецькому освітньому процесі; адекватність використовуваних форм організації навчальної діяльності цілям і змісту мистецької освіти; провідна роль спільної діяльності, міжособистісної взаємодії та діалогічного спілкування суб'єктів освітнього процесу (викладачів і студентів, студентів між собою); педагогічно обгрунтоване поєднання традиційних та інноваційних технологій навчальної діяльності (диференційованих музично-виконавських, функціональних музично-розвиваючих, дослідницько-творчих, інформаційно-комп'ютерних).

Художньо-методичні принципи стосуються методичних засад формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва. Головними принципами, на нашу думку, є: художньо-творча спрямованість змісту усіх компонентів організаційно-методичної системи; забезпечення єдності художнього і технічного, емоційного та раціонального, свідомого та інтуїтивного у процесі виконавської підготовки; встановлення міжпредметних зв'язків у викладанні навчальних дисциплін; зв'язок між навчальною, позанавчальною та самостійною діяльністю студентів.

До складників організаційно-методичної системи формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва належить: цільова; педагогічні умови; змістова; організаційна.

Цільова складова містить мету, завдання та принципи функціонування організаційно-методичної системи формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва. Зазначимо, що дана складова визначається потребою підготовки бакалаврів музичного мистецтва в площині нової парадигми мистецької освіти, характеризується необхідністю реалізації художньо-творчої діяльності з повним усвідомленням значущості її результатів у фаховому особистісному зростанні; самовихованні та самовдосконаленні.

Метою організаційно-методичної системи є формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва, що конкретизується у завданнях: концептуальному, яке окреслює головні засади художньо-творчої діяльності бакалаврів музичного мистецтва; мотиваційному, що

відповідає за формування потреб і стійких мотивів щодо розвитку власного художньо-творчого потенціалу, формування потреби в саморозвитку та самоосвіті у художньо-творчій діяльності; пізнавально-інформаційному, зміст якого ґрунтується на переконанні, що формування художньо-творчого потенціалу неможливе без наявності відповідних когніцій, умінь та навичок; регулятивно-координуючому, що визначається необхідністю продуманого управління процесом формування художньо-творчого потенціалу; прикладному, результатом якого є сформований комплекс художньо-творчих знань, умінь і навичок бакалаврів музичного мистецтва у сфері художньо-творчої діяльності.

Другою складовою організаційно-методичної системи формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва є педагогічні умови, які забезпечують успішне її функціонування та навчально-методичне наповнення процесу виконавської підготовки студентів. Головними педагогічними умовами формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва є послідовний характер процесу формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва з поступовим накопиченням студентами досвіду художньо-творчої діяльності; впровадження у процес виконавської підготовки системи навчально-творчих задач; опора системи навчально-творчих задач на міждисциплінарну інтеграцію, збагачення досвіду художньо-творчої діяльності студентів; інтенція процесу формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва в режим саморозвитку.

Третьою складовою організаційно-методичної системи формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва є змістова, яка охоплює аудиторну та позааудиторну роботу (теоретичну, практичну, самостійну). Дана складова передбачає збільшення обсягу та поглиблення змісту засвоєного навчального матеріалу, поступове і системне набуття спеціальних знань у процесі навчання, які забезпечать набуття відповідного комплексу вмінь і навичок, формування художньо-творчого мислення та набуття досвіду компетентного розв'язання художньо-творчих проблем, необхідних у художньо-творчій діяльності, зростання самостійності і художньо-творчої активності студентів.

Четвертою складовою організаційно-методичної системи формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва є організаційна. Вона містить форми

і методи навчальної та позанавчальної діяльності, а також етапи формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва.

Формами навчальної та позанавчальної діяльності є: колективні та індивідуальні художньо-творчі завдання, творчі вправи, творчі майстерні тощо; форми поза-навчальної художньо-творчої діяльності (концертні виступи).

Застосування різних форм художньо-творчої діяльності студентів забезпечується відповідними методами. У руслі проблемного навчання вагомим підґрунтям для нашого дослідження стали бінарні методи (за М. Махмутовим). Вони пов'язані з розумовою діяльністю студента та самою діяльністю, тобто із використанням засвоєних нових понять, дій, умінь, навичок на практиці. Бінарні методи спрямовані на активізацію мислення, пам'яті, пізнавальної самостійності.

У процесі формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва дані методи розподілено на три блоки (репродуктивні, конструктивні та креативні), які застосовуються на певних етапах реалізації методичної моделі.

Так, до репродуктивних методів належить ознайомлювально-інформаційний та виконавчий, який поєднує інформаційне забезпечення студентів з боку викладача музично-теоретичними знаннями та поняттями з галузі художньо-творчої діяльності, художньо-творчих задач на основі існуючого художньо-творчого досвіду. Цей метод, у першу чергу, передбачає актуалізацію знань з теорії музики, гармонії, історії музичного мистецтва, аналізу музичних форм та втілення їх у практику.

Пояснювально-ілюстративний метод полягає в узагальненні та розкритті викладачем сутності нових теоретичних понять на прикладах музичних зразків, з метою усвідомленого засвоєння їх студентами.

Репродуктивний метод (відтворюючий) націлений на встановлення студентами зв'язків між новими художньо-творчими знаннями і попередніми, відтворення їх самостійно за зразком.

До конструктивних належать інструктивний та практичний, які відносяться до активних методів навчання і передбачають, з боку викладача, організацію художньо-творчої діяльності студента, а з боку студентів – опрацювання практичних навичок, умінь засобами усвідомленого аналізу музично-теоретичної інформації, виконання нескладних імпровізацій.

Пояснювально-спонукальний метод націлений на активізацію самостійних дій

студента. Він характеризується частковим обговоренням матеріалу і постановкою проблеми для самостійного оволодіння новими художньо-творчими знаннями.

Частково-пошуковий метод поєднує сприйняття інформації та індивідуальну художньо-творчу діяльність, у процесі якої студент самостійно долає всі (чи майже всі) етапи пізнавального шляху.

Ефективними методами у формуванні художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва є креативні, а саме спонукальний та пошуковий. Так, завдяки спонукальному методі активізується розумова робота студента у напрямку творчості. Цей метод, націлений на стимуляцію мисленнєвої діяльності, дозволяє керувати творчою самостійністю.

Пошуковий метод характеризується тим, що студент без допомоги викладача відкриває для себе нові знання, способи дій, оволодіває необхідними вміннями й навичками. Шляхом постановки та розв'язання проблем майбутній спеціаліст виходить на творчий рівень застосування знань.

В основу визначення послідовності етапів формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва було покладено розуміння об'єктивних когнітивно-психологічних можливостей студентів, а також принципи «поступово зменшуваної допомоги» та зростаючої суб'єктної позиції. Так, для першого – особистісно-розвиваючого – характерно домінування викладача; другого – прогностично-креативного – включення студентів у процес постановки проблеми; третього – діяльнісно-перетворювального – функції викладача набувають нового якісного рівня і зводяться лише до консультативного значення.

Означені етапи обмежуються періодом розвитку нових, властивих конкретному етапу якостей, званих особистісними новоутвореннями. Такими новоутвореннями на особистісно-розвиваючому етапі є усвідомлення «Я» – своїх можливостей у даний час; на прогностично-креативному «Я» – перспектива (усвідомлення суб'єктивної значущості художньо-творчого потенціалу, уявлення про те, які можливості міг би мати, розвиваючи його), на діяльнісно-перетворюючому «Я» – продукт і результат творчої самореалізації і саморозвитку.

Висновки. У загальному вигляді організаційно-методичної система формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва реалізується в комплексі, вибираючи основні постулати проблемного навчання, яке спрямоване на розвиток цілісної особистості, здатної самостійно оволодівати художньо-творчими знаннями і творчо використовувати їх у процесі виконавської підготовки, передбачає створення проблемної художньо-творчої ситуації, розробку художньо-творчих завдань, питань, що зберігає усі сторони процесу формування художньо-творчого потенціалу фахівця, а саме: закономірності розвитку творчої особистості; організація художньо-творчої діяльності, яка спрямована на саморозвиток особистості; організація цілісного процесу формування художньо-творчого потенціалу особистості в структурі фахової підготовки.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Вербицкий А. А. Личностный и компетентностный подходы в образовании: проблемы интеграции / А. А. Вербицкий, О. Г. Ларионова. – М. : Логос, 2009. – 336 с.
2. Кузьмина Н. В. Понятие «педагогическая система» и критерии ее оценки / Н. В. Кузьмина // Методы системного педагогического исследования : уч. пособие. – Л. : Ленингр. ун-т, 1980. – С. 7–45.
3. Петелина Е. А. Контекстное обучение в музыкально-педагогической деятельности / Е. А. Петелина [Электронный ресурс] // Педагогика искусства. Электронный научный журнал учреждения Российской Академии образования «Институт художественного образования». – №2. – 2012. – Режим доступа : <http://www.art-education.ru/AE-magazine>
4. Растригина А. Інноваційний ресурс мистецького освітнього простору ВНЗ / А. Растригина // Естетика і етика педагогічної дії. Збірник наукових праць. – Вип. 5. – Київ-Полтава, 2013. – С. 183–194.
5. Сидорчук Н. Г. Основні тенденції розвитку системи професійно-педагогічної підготовки студентів університету в контексті вимог єдиного європейського освітнього простору / Н. Г. Сидорчук // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир : ЖДУ ім. Івана Франка, 2004. – Вип. 18. – С. 96–99.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ці Сянбо – аспірант Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Коло наукових інтересів: підготовка бакалаврів у системі мистецької освіти.